

Nordisk ministerråds samarbeid på helse – og sosialområdet

2020

Nordisk Barneforum 16 januar 2020

Innehåll

Sammenfatning	2
1. Innledning	3
2. Nordisk helsesamarbeid	4
3. Nordisk samarbeid på sosialområdet	13

Redegjørelse til Nordisk råd om Nordisk ministerråds samarbeid på helse -og sosialområdet

Sammenfatning

Siden 2015 har ministerrådet for helse -og sosialpolitikk (MR-S) redegjort årlig til nordisk råd om nordisk samarbeid på helse -og sosialområdet. Som i tidligere år ligger hovedfokus i årets redegjørelse på status over tiltak og innsatser igangsatt som en oppfølging til Bo Könbergs 14 forslag¹ til det fremtidige nordiske helsesamarbeidet og Árni Páll Árnasons 14 forslag til styrking av det nordiske samarbeidet på sosialområdet².

Redegjørelsen viser til fremskritt i gjennomførelsen av tiltak i det nordiske helse og sosialsamarbeidet, samt til ambisjoner for videre utviklingsarbeid og fremtidige prioriteringer på begge områder. Árnasons rapport har revitalisert det nordiske samarbeidet på sosialområdet, og lagt grunnen for nye satsninger, hvor fokus ligger på etterspørselsbaserte tiltak med dokumentert virkning i tråd med rapportens anbefalinger. På helseområdet utgjør Könberg rapportens forslag hovedfundamentet for sektorens virkeområde og initiativer.

I tillegg redegjøres det kort for et utvalg av annet samarbeid innenfor helse -og sosialsektoren, slik som Arjeplogavtalen, smittevernutdannelsen i Göteborg, Nordisk samarbeid på narkotikaområdet, eldreområdet og demensnettverket, nettverk om senskader etter seksuelle overgrep i barndommen og Nordens velferdssenters virksomhet. Det vises til resultater i form av styrket kunnskaps og erfaringsutveksling på en rekke områder, til satsninger og aktiviteter, slik som prosjekter, publikasjoner, konferanser og seminarer.

Den nye visjonen for det nordiske samarbeidet, og det påfølgende arbeidet med å ta frem helse -og sosialsektorens innspill til handlingsplanen for gjennomføring av visjonen, har vært sentralt siden forrige års redegjørelse til Nordisk råd. Samtidig skal det nevnes at den pågående pandemien med utbruddet av COVID-19 i stor grad har påvirket sektorens arbeid i 2020, da en rekke planlagte aktiviteter ikke har latt seg gjennomføre.

---

¹ [Det framtida nordiska hälsosamarbetet](#)

² [Viden som virker i praksis](#)

1. Innledning

I 2020 har arbeidet i helse- og sosialsektoren vært preget av den pågående Corona-krisen, med utbruddet av COVID-19. Pandemien har ført til enorme utfordringer, ikke bare globalt, men også i Norden. Det har påvirket hele samfunn og enkeltindivider, ikke minst de mest utsatte, som kronisk syke, barn -og unge og kanskje mest av alt de eldre.

De nordiske helse -og sosialministre, embedsmenn og andre aktører i sektoren har i stor grad måtte fokusere sin tid og virksomhet til å arbeide med løsninger på krisen. I praksis har det også betydd at ministermøter, embedsmannsmøter og andre aktiviteter har blitt gjennomført digitalt, og i noen sammenhenger blitt tvunget til å utsette eller avlyse. De nordiske helseministre har blant annet hatt uformelle videomøter i regi av Nordisk ministerråd hvor fokuset har vært på gjensidig erfarings- og informasjonsutveksling om status på smittesituasjonen og smitteverntiltak i Norden.

Den 4 september ble det avholdt et formelt MR-S i digital form. Helseministrenes drøftelser fokuserte på status på gjenåpningstiltak i forbindelse med COVID-19 og nordisk samarbeid under pandemier og andre helsekriser, der i blant spørsmål om forsynings-sikkerhet og legemidler.

Ministerrådets arbeid siden forrige års sesjon har også vært preget av arbeidet med den nye visjonen for Norden som verdens mest integrerte og bærekraftige region. Innspill til handlingsplanen for gjennomføringen av visjonen har stått høyt på dagsorden. I MR-S har det vært helt sentralt å vise til hvordan helse -og sosialsektoren bidrar til et sosialt bærekraftig Norden samtidig som sektoren bidrar til å løfte innsatsområder som sikrer Norden som en konkurransekraftig og grønn region. Felles bruk av helse-data, digitalisering, innovasjon og utvikling av e-helse og velferdsteknologi er satsningsområder i denne sammenheng.

Det nordiske samarbeidet på helse -og sosialområdet handler fremdeles om å sikre bærekraftig velferd og helse i Norden gjennom målrettede innsatser for forebygging, styrket kvalitet og sikkerhet i sosial -og helsevesen, fremme av innovasjon og forskning og sikring av sosial trygghet, slik det fremgår av sektorens samarbeidsprogram for 2017-2021³. En rekke nordiske arbeids -og ekspertgrupper, nettverk, samarbeidsorganer og andre partnere er viktige verktøy i realiseringen av disse målene.

Den strategiske gjennomlysningen av det nordiske helsesamarbeidet som ble igangsatt av Bo Könberg under 2013 og i 2014 og resulterte i rapporten «Det framtidige nordiske helsesamarbeidet» med 14 konkrete forslag om hvordan samarbeidet kunne videreutvikles over de kommende fem til 10 årene, har i stor grad preget helsesamarbeidet siden. Rapporten ble diskutert for første gang på MR-S møtet i oktober 2014, og ministrene har ved senere møter diskutert og besluttet å gå videre med tiltak med bakgrunn i rapportens ulike forslag.

---

³ [Nordisk samarbeid på sosial- og sundhedsområdet: Samarbeidsprogram 2017-2020](#)

I oktober 2018 ble Árni Páll Árnasons rapport, kunnskap som virker i praksis - styrket nordisk samarbeid på sosialområdet - lagt frem og har siden blitt diskutert av MR-S og EK-S i 2019-2020. Man besluttet i første omgang å konkretisere tiltak knyttet til 5 av Árnasons 14 forslag, henholdsvis om organiseringen av Nordens Velferdssenter (NVC) og NOSOSKO (nordisk sosialstatistiske komite), om sosiale innsatser med fokus på brukere, utsatte barn og unge, utsatte voksne, og tynt befolkede områder, henholdsvis forslag 3, 6, 8, 9 og 13 i rapporten. Fremover planlegger ministerrådet å se nærmere på systematisk samarbeid om kunnskap og initiativer som fungerer (i praksis] på sosialområdet, og styrket samarbeid med frivillige organisasjoner, henholdsvis forslag 1 og 7 i rapporten.

Nordisk råd har gjennomgående vist stor interesse for helse -og sosialsamarbeidet med særskilt vekt på oppfølgingen av Könberg -og Árnason-rapportene. Dette har kommet fram i senere års budsjettavtaler og rekommandasjoner til Nordisk ministerråd. Nordisk råd har blant annet ønsket at ministerrådet prioriterer bekjempelse av antibiotikaresistens, digitalisering av helsetjenester, satser på nye forebyggingstiltak og folkehelse samt oppfølging av Könberg-rapporten og inkludering av sosialområdet i den årlige helse -og sosialsamarbeidsredegjørelsen fra 2018.

I de senere år har ministerrådet behandlet en rekke skriftlige spørsmål og rekommandasjoner fra Nordisk råd, slik som rekommandasjonen om Norden i samlet kamp mot antimikrobiell resistens (Rek.3/2017), rekommandasjonen om psykisk uhelse blant barn og unge i Norden (Rek. 13/2017), rekommandasjon om økt samarbeid mellom de nordiske helsevesen (Rek.30/18), rekommandasjon om å gjøre Norden til en foregangsregion for å motvirke utenforskap (Rek.5/19), rekommandasjon om felles nordisk komite for etisk godkjenning av klinisk forskning (Rek.6/19 og Rek.7/19) og rekommandasjon om eRecept innenfor Norden (Rek.16/19), for å nevne noen.

2. Nordisk helsesamarbeid

2.1 Oppfølging til Könberg-rapporten 'Det framtida nordiska hälsosamarbetet'

I dette avsnittet presenteres alle forslagene i Könberg-rapporten med status for igangsatte tiltak per september 2020.

Forslag 1

Forsterket innsats mot økt antibiotikaresistens

Redusere bruken av antibiotika i Norden til det laveste nivået i Europa innen fem år. Styrket økonomisk stimulans til forskning om ny antibiotika.

Den nordiske «One Health declaration» mot antimikrobiell resistens (AMR) fra 2015 har betydd økt nordisk fokus på dette viktige området i nordisk ministerråd med etableringen av en nordisk strategigruppe og nordisk ekspertgruppe mot AMR. Begge gruppernes mandater ble i 2019 forlenget for en ny to-års periode frem til 31 desember 2022.

Nordisk råds hvitbok: "Norden i samlet kamp mod antimikrobiell resistens" har bidratt til ytterligere oppmerksomhet og en intensivering av arbeidet i de to gruppene. De 12 forslagene i hvitboken inngår i arbeidet i de to gruppene under tidligere og nåværende formannskap. En grunnleggende premisse for dette arbeidet fra ministerrådets side vil være å konsentrere innsatsen om aktiviteter som gir nordisk nytteverdi, og hvor Norden samlet kan gjøre en forskjell også i et internasjonalt perspektiv. Denne premisse er også avgjørende for vurderingen av hvordan det arbeides videre med forslagene i hvitboken. De to gruppene har foruten hvitboken særlig beskjeftiget seg med kritisk viktige former for antibiotika, en kommunikasjonsinnsats angående antibiotikaresistens og antibiotikaresistens i miljøet. I 2019 fortsatte arbeidet i gruppene med ytterligere drøftelser av de 12 forslagene. Strategigruppen drøftet i denne forbindelse, med utgangspunkt i hvitbokens initiativ 10 om koordinering av fødevarekontroll og fordeling av ansvar mellom nasjonale myndigheter i Norden, forslag om at de nordiske landene skal utveksle informasjon om deres erfaringer med screening for antibiotikaresistente bakterier i ferskvarer.

MR-S bevilget 500,000 DKK i 2019 til et prosjekt om antibiotikaresistens i miljøet, hvor formålet er å kartlegge og skape et overblikk over eksisterende løpende systematisk overvåkning av antibiotika/antibiotikaresistente bakterier i miljøet i de nordiske landene. Antibiotikaresistens i miljøet er et viktig aspekt å ta med for å sikre One Health perspektivet.

Nordisk ministerråd har også et samarbeidsprogram med Nordvest Russland om antibiotikaresistens, og ministerrådet redegjorde utførlig om status for Nordisk ministerråds arbeid mot antibiotikaresistens til Nordisk råd i mars 2019⁴.

Forslag 2

Styrket samarbeid om høyspesialisert behandling i Norden

Etablere en nordisk høynivågruppe for regelmessig dialog mellom landene om behov og muligheter for samarbeid på området.

MR-S opprettet i 2016 et nordisk utvalg for høyspesialisert behandling. Hovedformålet er å ytterligere konsolidere og støtte det nordiske samarbeidet på området. Utvalget består av representanter fra helsemyndighetene i de nordiske landene. EK-S opprettet i februar 2018 et nytt mandat for utvalget som løper frem til 31 desember 2019. Det norske helsedirektoratet hadde formannskapet for utvalget i 2018 og 2019 og utarbeidet i 2019 en evaluering av det nordiske samarbeidet, samt forslag til hvordan samarbeidet omkring høyspesialisert behandling kan styrkes fremover. EK-S godkjente i 2020 at nettverkets formannskap og NMRS utarbeider et konkret forslag til nytt

⁴ [Redegørelse om Nordisk Ministerråds arbejde mod antibiotikaresistens](#)

mandat for utvalget. Planlagte aktiviteter har grunnet COVID-epidemien måtte utsettes, men gjenopptas i løpet av høsten 2020. Heretter kan et mandat ferdiggjøres og presenteres for EK-S.

Forslag 3

Opprette et nordisk nettverk på sjeldne diagnoser

Opprette et nettverk for framtidsrettet samarbeid rundt sjeldne diagnoser for å styrke eksisterende og nye felles innsatser, samt å styrke koordineringen av tiltakene.

MR-S opprettet i 2016 et nordisk nettverk på sjeldne sykdommer med hovedformål å utvikle og styrke eksisterende og nye former for nordisk samarbeid på området og forbedre koordineringen av felles initiativ. EK-S godkjente et nytt mandat for det nordiske nettverket for sjeldne sykdommer (NNRD, Nordic Network on Rare Diseases) i januar 2020 som løper til 31 desember 2021.

Danmark ivaretar formannskapet i 2020. Det er etablert en koordinerende gruppe (coordinating body), med henblikk på å planlegge nettverksmøtene. Den koordinerende gruppen består av representanter for nordiske helse eller sosialmyndigheter, fra kompetansesentre om sjeldne sykdommer samt en representant for pasientforeningenes nordiske nettverk (SBONN). Nettverket arbeider i 2020 videre med den faglige linje nettverket hadde utarbeidet i 2019.

Forslag 4

Skape et nordisk virtuelt senter for register-basert forskning

Styrke forskningssamarbeidet om dataregister, biobanker og kliniske studier. Innføre en modell for gjensidig godkjenning av etiske tester for nordiske forskningsprosjekt.

Det norske formannskapet i 2017 tok initiativ til et treårig prioriteringsprosjekt «Nordisk forskningssamarbeid for bedre helse 2017-2019». Hovedformålet med prosjektet er å utrede, foreslå og eventuelt komme med nye tiltak for å styrke, effektivisere og videreføre innsatser som kan forenkle og spare ressurser samt gjøre det enklere for forskere i de nordiske landene å samarbeide på helsedata og kliniske studier. Prosjektet er basert på forslag 4 i Könberg-rapporten og inneholder tre del-prosjekter som handler om etikkgodkjenninger, nordiske løsninger for å gjøre helsedata lettere tilgjengelig samt videreutvikling av samarbeidet om kliniske studier. Prosjektet har et samlet budsjett på 7,3 MDKK (2017-2019). I tillegg ble det i april 2018 utlyst 38 millioner NOK til klinisk forskning innenfor barnekreft. Midlene kommer fra prioriteringsbudsjettet, den norske Kreftforeningen og Norges forskningsråd.

EK-S har også besluttet å disponere 500,000 DKK til finansiering av en oppfølging til delprosjekt 1, "etikkprøvnings", for å utrede og etablere en nordisk informasjonsportal.

NordForsk har blant annet hatt ansvar for delprosjektet om helsedata hvilket har resultert i rapporten "[A vision of a Nordic secure digital infrastructure for health data: The Nordic Commons](#)". Rapporten ble publisert den 10 desember 2019, og nordisk samarbeid om helsedata blir et satsningsområde fremover under handlingsplanen for den nye visjonen.

Forslag 5

Økt samarbeid om innsatser for bedre folkehelse

Øke erfaringsutveksling i folkehelse spørsmål, særskilt på bruken av tobakk og misbruk av alkohol.

Forslag 6

En nordisk folkehelsepolitisk arena for å utjevne helseforskjeller

Skape en arena for forslag til nordiske prosjekt og aktiviteter med sikte på å minske ulikheter i helse.

MR-S kom med en felles deklarasjon om nordisk folkehelsesamarbeid i 2016. Man har siden etablert en nordisk folkehelsearena som skal bidra til å styrke politikktutvikling og iverksettelse av innsatser for å bedre folkehelse og redusere helseforskjeller i de ulike landene. Dette skal gjøres blant annet gjennom å tilrettelegge for felles utviklingsprosjekt av gode forebyggende og helsefremmende tiltak. Nordens velferdssenter (NVC) fungerer som sekretariat for nordisk folkehelsearena.

Folkehelsearenaen har innledningsvis fokusert på temaene *ulikhet i helse, psykisk helse og alkohol, narkotika og tobakk*. MR-S og EK-S har disponert omkring 11,5 MDKK til dette samarbeidet under perioden 2016-2018. Resultatet av arbeidet, som f.eks. en rekke rapporter, er publisert på NVCs hjemmeside⁵:

Folkehelsearenaen gjennomgikk en ekstern evaluering under 2018. Evalueringen viste at arenaen er veldig relevant for det nordiske folkehelsesamarbeidet. EK-S har derfor forlenget arenaens mandat under 2019 og 2020. Et revidert mandat forventes å godkjennes for perioden 2021-2023.

Forslag 7

Pasientrørlighet innenfor Norden

Evaluerer effekten av ikrafttredelsen av EUs pasientrørlighetsdirektiv i de nordiske landene, samt ta sikte på ytterligere utvidelse av retten til å få helsehjelp i et annet nordisk land.

---

⁵ <https://nordicwelfare.org/publikationer/>

EUs pasientrettighetsdirektiv ble vedtatt i mars 2011. Reglene om grenseoverskridende helsetjenester, som følger av direktivet, administreres i sammenheng med reglene for koordinering av sosiale trygdeordninger, i tråd med forordning 883/2004, og er også en del av EØS-avtalen. Formålet med direktivet er å gi borgerne muligheten til å velge behandling i et annet EU/EØS land. EU-kommisjonen samler årlig inn data om pasientrettighetsdirektivet fra de enkelte land, inkludert de nordiske.

På EK-S møtet i januar 2020 ble det besluttet å bevilge 500,000 DKK til en kartlegging av status for implementeringen av EUs pasientrørlighetsdirektiv med henblikk på mulige anbefalinger for fremtidig utvikling på området i det nordiske samarbeidet. Det forventes at et mandat for dette arbeidet tas frem i 2020.

Forslag 8

Forsterket samarbeid om velferdsteknologi

Ta frem en felles nordisk definisjon og retningslinjer for velferdsteknologi med sikte på å harmonisere standarder for velferdsteknologiske produkter. Inkludere brukerne i utviklingsarbeidet.

Forslaget ble diskutert av ministerrådet i mars 2018. Det svenske formannskapet tok initiativ til et treårig prioriteringsprosjekt «løsninger for vård och omsorg på distans, inklusive e-resept (VOPD-prosjektet)» med et budsjett på 12 millioner DKK. Utvikling og bruk av velferdsteknologi utgjør en stor del av prosjektet, som også inneholder et delprosjekt om eRecept over landegrensene i Norden. Etter å ha gjennomført en kartlegging av nordiske velferdsteknologiske løsninger ble 24 av disse publisert høsten 2019⁶ og ytterligere 19 på prosjektets hjemmeside i januar 2020⁷.

To utlysninger av midler til ekspertstøtte for kommuner og regioner til implementering av velferdsteknologiske pilotløsninger både innenfor helse- og sosialsektoren er også gjennomført. I tillegg har EK-S allokert 500,000 DKK til Nordregio for å lage en spesialutgave av publikasjonen «State of the Nordic Region» i 2020, dedikert til velferd i tynt befolkede områder, som skal lanseres høsten 2020.

EK-S har i 2020 også bevilget 500,000 DKK til en analyse av velferdsteknologi og helse- og omsorg på distanse i et miljøperspektiv, samt 500,000 DKK til en analyse av hvordan kompetanseforsørging og organisering av helse- og omsorg i tynt befolkede områder påvirkes av velferdsteknologi og distanseløsninger. «Vård och omsorg på distans» blir et satsningsområde også under handlingsplanen for den nye visjonen.

Når det gjelder eRecept over landegrensene er implementeringen av slike løsninger på noe ulike stadier i de nordiske landene. En fullstendig statusrapport tas frem innenfor rammen av prosjektet, og det arbeides videre med å utrede og finne løsninger på juridiske og tekniske barrierer. Se også forslag 9.

⁶ <https://www.healthcareatdistance.com/publications/>

⁷ <https://www.healthcareatdistance.com/>

Forslag 9

Utvidet samarbeid om eHelse

Fortsatt samarbeid om e-resept. Skape et nordisk online helsebibliotek og utvikle et nordisk søkeverktøy for "min pasient".

Forslaget ble diskutert av ministerrådet i mars 2018. Allerede i 2010 tok Nordisk ministerråd initiativ til å etablere et felles nordisk e-helseforum. Siden har arbeidet pågått gjennom toårige mandatperioder, og nåværende mandat gjelder frem til 31 desember 2020. eHelsenettverket fokuserer på kunnskapsformidling og erfaringsutveksling samt diskusjon av strategiske og politiske målsettinger, som også innebærer styrking av posisjoner overfor EU angående initiativ som f.eks. «Connecting Europe Facility på eRecept», indikatorsamarbeid som knyttes opp til OECD, WHO og EU, samt samarbeid angående nordiske standarder for personlig helseinformasjon med særskilt fokus på mobilitet over landegrensene.

Nordiske land er i forkant når det gjelder bruken av eRecept nasjonalt, men det er behov for ytterligere utviklingsarbeid og juridiske avveielser før eRecept også kan brukes over landegrensene. I begynnelsen av 2020 ble det mulig å bruke eRecept fra Finland og Estland over respektive lands grenser. Man har også laget konkrete retningsgivende eksempler (på eRecept) for utveksling av grenseoverskridende helsedata, som senere kan videreutvikles med summarisk pasientjournal og andre eHelsedata.

Dette arbeidet må sees i sammenheng med VOPD prosjektets del-prosjekt på eRecept som ble nevnt under forslag 8 ovenfor.

Forslag 10

Forsterket nordisk samarbeid innenfor psykiatriområdet

Skape et årlig nordisk toppmøte innenfor psykiatriområdet, øke kunnskapsinn-samling og erfaringsutveksling om modeller for beste praksis på området.

Ministerrådet har nedsatt en nordisk arbeidsgruppe på psykiatriområdet. Ekspertgruppen har ansvar for et kontinuerlig nordisk samarbeid om innsatser for personer med psykiske lidelser og har i overenskomst med EK-S som ambisjon å organiseres et nordisk toppmøte annethvert år. Arbeidsgruppens mandat har blitt fornyet og gjelder til og med desember 2021, og gruppen har byttet navn til den *nordiske arbeidsgruppen for mental helse*. Arbeidsgruppen vil fortsette med et særskilt fokus på barn og unge, samt selvmordsforebygging og sosiale ulikheter i mental helse.

Det islandske formannskapet avholdt et toppmøte i mars 2019 med tema «Children's Emotional Wellbeing - the school as the venue for mental health promotion, prevention and early intervention». Et neste toppmøte arrangeres eventuelt under det finske

formannskapet i 2021. Arbeidsgruppen organiserer årlig mindre seminarer rundt særskilte tema, men grunnet COVID-19 utbruddet er det ikke avholdt noen seminarer så langt i 2020.

Som en oppfølging til Nordisk råds rekommandasjon 13/2017 har ministerrådet gitt støtte til en kartlegging av digitale verktøy for fremme av psykisk helse blant barn og unge i Norden som forventes publiseres høsten 2020.

Forslag 11

Utvidet mandat for samarbeid innenfor helseberedskap

Utvide mandatet til den eksisterende helseberedskapsgruppen (Svalbardgruppen) og inkludere alle aspekter innenfor rammen for et nordisk helseberedskap-samarbeid.

MR-S godkjente et utvidet mandat for helseberedskapsgruppen (Svalbardgruppen), som trådte i kraft første januar 2017. I forbindelse med det nye mandatet har Svalbard-gruppen utarbeidet et strategisk rammeverk som fastlegger rammene for Svalbards-gruppens arbeid for de neste fem til ti årene. Rammeverket ble godkjent av EK-S i september 2017. Svalbardgruppen skal bidra til å sikre en effektiv krisehåndtering innenfor helse -og sosialområdet i Norden. Samarbeidet skal kjennetegnes av effektivitet, tillit, fleksibilitet og gjensidig læring. Svalbardgruppen skal bidra til å se på områder av felles nordisk interesse for å øke den internasjonale innflytelsen. Gruppen skal også sikre en god sammenheng mellom helse -og sosialområdet når det gjelder krisehåndtering. Et sentralt fokus for Svalbardgruppens arbeid i 2020 har vært den pågående Corona-krisen hvor man blant annet ser på hvordan man kan lære av hverandres erfaringer med ulike tiltak og strategier, samt på hvordan man kan samarbeide tettere på nordisk nivå under pandemier og i fremtidige helsekriser.

I regi av Svalbardgruppen er det allerede utviklet en nordisk mekanisme for behandling av brannskader for å best mulig utnytte Nordens samlede kapasitet hvis det skulle oppstå en alvorlig brannulykke i Norden. Denne mekanismen trådte i kraft i januar 2019.

Temaet for den årlige nordiske helseberedskapskonferansen i 2019 var: «Health Hazard Preparedness and responses in small communities with limited resources».

Forslag 12

Utvidet nordisk legemiddelsamarbeid for høyere kostnadseffektivitet og bedre sikkerhet.

Skape et felles apotek for sjeldne legemidler og utvide samarbeidet på sjeldne legemidler. Øke informasjonsutveksling om innkjøpsavtaler og om bruken av nye legemidler.

MR-S har behandlet forslaget gjennom å gjennomføre en kartlegging av landenes erfaringer på legemiddelområdet. Med utgangspunkt i resultatet av denne kartleggingen besluttet MR-S under våren 2017 å formalisere en nordisk arbeidsgruppe for informasjons- og erfaringsutveksling på pris og subsidier på legemiddelområdet. En uformell arbeidsgruppe har vært virksom i flere år og har først og fremst fokusert på informasjonsdeling på pris og subsidier. Formålet med å formalisere denne gruppen er å fastlegge rammer for informasjon- og erfaringsutveksling mellom nordiske myndigheter for prissetting av legemidler. Fokus skal ligge på tema fra hele kjeden, fra Horizon scanning til distribusjon. Et revidert mandat for gruppen forventes antas for perioden 2021–2023 under høsten 2020 hvor forsyningssikkerhet og miljøspørsmål også kommer til å inngå.

En intensjonsavtale mellom Danmark og Norge, med ønske om felles prisforhandlinger på utvalgte legemidler, ble undertegnet av helseministrene i Danmark og Norge i september 2018. Island har senere sluttet seg til avtalen og resten av Norden er invitert til å gjøre det samme. I mai 2019 ble en første felles anbudsrunde gjennomført der fokus har vært å forbedre forsyningssikkerheten på livsviktige legemidler, som har vært på markedet i lang tid, og som har vært utsatt for sterk konkurranse.

Utover dette har EK-S ved flere anledninger diskutert problematikken som vedrører ulike krav på merking av legemiddel og ulike språkkrav for pakningsvedlegg. De nordiske helseministrene overleverte et brev til kommisjonen den 10 juli 2019 hvor det fremgår at de nordiske ministrene ønsker fleksibilitet i kravene til pakningsvedlegg, slik at det også skal være mulig å kun bruke elektroniske vedlegg, som kan gjøre markedsføring og informasjon om legemiddelet enklere for mindre språkområder. Denne problematikken ble også diskutert på et særskilt seminar under det islandske formannskapet i oktober 2019.

Forslag 13

Ny nordisk tjenestemannsutveksling (pilotprosjekt)

Styrke den eksisterende avtalen om *tjenestemannsutveksling* gjennom et tillegg om kortere utvekslingsopphold for tjenestemenn som arbeider med helsespørsmål på de relevante departementene.

MR-S har bestemt å gå videre med et pilotprosjekt om tjenestemannsutveksling hvor kortere opphold kan inngå for embedsmenn fra de berørte departementene. Pilotprosjektet ble påbegynt i september 2015 og ble positivt evaluert høsten 2016. Prosjektperioden har dermed blitt forlenget flere ganger, sist i begynnelsen av 2020. Sekretariatet undersøker muligheten for en mer permanent løsning.

Forslag 14

Nordisk samarbeid om nasjonale eksperter i EU-kommisjonen

Nytt uformelt samarbeid om plassering av nasjonale eksperter i EU-kommisjonen innenfor sosial- og helseområdet for en bedre bruk av landenes ressurser.

MR-S tok en beslutning i mars 2017 om å utveksle kontaktopplysninger på relevante nasjonale eksperter og nordiske funksjonærer i EU-kommisjonen mellom de berørte nordiske departementene. Hovedformålet er å underlette og oppmuntre departementstjenestemenn til å skape nettverk med EU-kommisjonen. Det ble avholdt et møte i Brussel 9-10 oktober 2019 mellom EK-S, nasjonale eksperter og funksjonærer fra relevante generaldirektorat i Brussel sammen med de nordiske attachéene på helse- og sosialområdet. Utover dette treffes det uformelle nettverket for sjefene i de internasjonale sekretariatene på sosial- og helsedepartementene en til to ganger årlig for å diskutere aktuelle saker.

2.2 Pasientsikkerhet og mobilitet: Tilsynsinformasjon og Arjeplogavtalen

I mars 2017 godkjente Ministerrådet en ny revisjon av den nordiske overenskomsten om et felles nordisk arbeidsmarked for visse yrkesgrupper innen helsevesenet og for veterinærer, den så kalte Arjeplogavtalen (godkjent av MR-S 1/15), hvilket innebærer at nye beslutninger om utveksling av tilsynsinformasjon skal innlemmes i avtalen.

Den reviderte avtalen ble undertegnet 11 desember 2018 i Stockholm og trådte i kraft 1 februar 2020.

2.3 Etablering av en nordisk utdanning på smittevern og sykehushygiene

MR-S har opprettet en nordisk utdanning i smittevern og sykehushygiene fra 2019. Göteborgs Universitet har fått oppdraget som utdanningsinstitusjon. Kompetanseheving innenfor smittevern er et sentralt tiltak for å forebygge spredning av smittsomme sykdommer og antibiotikaresistens. Omtrent 20 studenter startet på utdannelsen i september 2019. Utdannelsen kan tas på deltid og på masternivå og løper over to år.

Göteborgs universitet planlegger et tett samarbeid med Sahlgrenska universitetssykehus og de nordiske landenes folkehelseinstitutter. Det vil også bli vurdert samarbeid med andre nordiske utdanningsinstitusjoner.

2.4 Nordisk samarbeid på narkotikaområdet

De nordiske landenes helsedepartement og andre organer med ansvar for narkotikas spørsmål samarbeider gjennom nordisk narkotikaforum, som er et uformelt samarbeid.

Høsten 2019 møtte Nordisk narkotikaforum i Reykjavik. På møtet ble særskilt Norges fokus på avkriminalisering av narkotika diskutert. I desember 2019 presenterte en nasjonal komité, Rusreformutvalget, en omfattende rapport om avkriminalisering av narkotika i Norge. Møtet diskuterte også effekten av å jobbe med injeksjonsrom og naloxon-programmer.

Nordisk samarbeid om narkotikaspørsmål skjer også gjennom NVC, som formidler nordisk kunnskap og koordinerer forskningsprosjekter på området. NVC samler og formidler relevant forskning i tidsskriftet Nordic Studies on Alcohol and Drugs (NAD) og det populærvitenskapelige nettstedet PopNAD.

I januar 2020 arrangerte NVC sammen med Norden i fokus et seminar om cannabis i Helsingfors kalt «avkriminalisere eller ei»? Våren 2020 ble NVC invitert til New York av American Psychopathological Associations for å presentere rapporten «treatment of cannabis-related problems in the Nordic countries», som ble laget innenfor rammen av folkehelsearenaen.

3. Nordisk samarbeid på sosialområdet

3.1 Strategisk gjennomlysning på sosialområdet

På oppdrag fra MR-S ble den strategiske gjennomlysningen av sosialområdet gjennomført av tidligere sosial- og økonomi minister på Island, Árni Páll Árnason. Gjennomlysningen har resultert i rapporten, «kunnskap som virker i praksis – styrking av det nordiske samarbeidet på sosialområdet»⁸, som ble overlevert til den svenske sosialministeren, Annika Strandhäll, den 16 oktober 2018, og hvor man innenfor MR-S har startet arbeidet med å prioritere tema for ulike innsatser fremover.

14 forslag om styrket nordisk samarbejde på socialområdet

Et mere vidensbaseret og efterspørgselsorienteret nordisk samarbejde på socialområdet

1. Systematisk samarbejde om viden og indsatser, der virker, på socialområdet
2. Et mere efterspørgselsorienteret samarbejde
3. Udvikling af de organisatoriske strukturer

Centrale temaer for nordisk samarbejde på socialområdet

4. Social innovation
5. Sociale investeringer og forebyggelse
6. Sociale indsatser med fokus på brugeren
7. Frivillige organisationer

Styrket nordisk samarbejde om børn og unge, udsatte voksne, ældre og mennesker med handicap

8. Udsatte børn og unge

⁸ [Viden som virker i praksis](#)

9. Udsatte voksne
10. Ældre
11. Mennesker med handicap

Sociale innsatser i et bredere perspektiv

12. Bolig- og socialpolitikk
13. Tyndtbefolkede områder
14. Det internasjonale samarbeide

På EK-S møtet i september 2020 ble status for det foreløpige arbeidet med 5 av Árnasons 14 forslag drøftet, nemlig forslag om Nordens Velferdssenter (NVC) og NOSOSKO (nordisk sosialstatistiske komite), om sosiale innsatser med fokus på brukere, utsatte barn og unge, utsatte voksne, og tynt befolkede områder, henholdsvis forslag 3, 6, 8, 9 og 13 i rapporten. Ved møtet ble det dessuten besluttet å påbegynne arbeidet med forslag 1 om styrket nordisk samarbeid om kunnskap og tiltak som virker og med forslag 7 om den frivillige sektors rolle i sosialpolitikken.

Forslag 1

Systematisk samarbeid om kunnskap og innsatser, som virker, på sosialområdet

EK-S besluttet å prioritere forslag 1 om styrket nordisk samarbeid om kunnskap og tiltak som fungerer. Forslaget går som en rød tråd gjennomlysningens 14 forslag, som også fremgår av tittelen 'Kunnskap som fungerer'. I de nordiske landene jobber vi i økende grad ut fra samme tilnærming og ønske om en mer kunnskapsbasert sosialpolitikk og tiltak som fungerer.

Våre velferdssamfunn og sosiale systemer er veldig sammenlignbare, spesielt i en global og europeisk sammenheng. Men de nordiske landene kan med fordel bli mye bedre til å utveksling av kunnskap og erfaring på det sosiale området.

I tillegg kan det nevnes at EK-S i 2019 bevilget midler til en kunnskapssammenstilling om utsatte unge, utenforskap og inkludering. Kunnskapssammenstillingen skal gi en oversikt over innsatser som har vist seg å være effektive for inkludering, og for veien inn i fellesskapet, med fokus på ungdommer/unge voksne i alderen 13 til 29 år. Kunnskapssammenstillingen forventes være ferdig i november 2021.

Forslag 3

Utvikling av de organisatoriske strukturer

Rapportens forslag 3 omfatter forslag vedrørende Nordens Velferdssenter og NOMESKO/NOSOSKO

Nordens Velferdssenter

I 2018 besluttet EK-S å opprette en arbeidsgruppe for å utarbeide et nytt strategisk mandat for NVC. I 2019 ble det gjennomført to workshops i arbeidsgruppen, og på dette grunnlaget ble det utarbeidet forslag for et nytt strategisk mandat for NVC samt forslag til endringer i vedtektene. Det nye strategiske mandatet for 2021-2024 ble godkjent i 2020 og trer i kraft i januar 2021.

NOMESKO / NOSOSKO

I 2019 vedtok EK-S mandat til en referansegruppe for revisjon av et nytt strategisk mandat for NOMESKO-NOSOSKO. I 2019-2020 ble det gjennomført to workshops i revisjonsarbeidsgruppen som resulterte i et nytt mandat for komiteenes arbeid. Mandatet ble vedtatt i september 2020 og trer i kraft 1 januar 2021.

Forslag 6
Sosiale innsatser med fokus på brukeren

I 2019 besluttet EK-S å gå videre med 5 prioriterte temaer som alle berører temaet brukerinndragelse: Kunnskap og erfaringsutveksling om brukerinvolvering som fungerer i praksis, styrket dialog med frivillige organisasjoner om utsatte voksne, styrket fokus på barns rettigheter, styrket dialog med utsatte unge og et nytt nordisk nettverk om brukerinvolvering. Det planlegges blant annet å avholde et toppmøte for sivilt samfunn, med fokus på utsatte voksne, et ungetoppmøte, med fokus på psykisk trivsel og etablering av et nytt nettverk om brukerinndragelse som NVC skal være sekretariat for.

Grunnet COVID-19 utbruddet, har det ikke latt seg gjøre å gjennomføre alle planlagte aktiviteter i 2020.

Initiativer angående forslag 8 om utsatte barn og unge og forslag 9 om utsatte voksne fokuserer også på brukerinvolvering

Forslag 8
Utsatte barn og unge

I januar 2020 ble Nordisk Barneforum, som en markering av FNs barnekonvensjons 30-års jubileum, avholdt i FN byen i København med 65 barn og unge mellom 12 og 16 år, og rundt 60 voksne representanter fra alle de nordiske land samt Færøyene, Grønland og Åland. Barneforumet ble arrangert av Unicef i samarbeid med Nordisk ministerråd, det danske sosial -og innenriksdepartementet, og det danske barnerådet.

Et av hovedmålene med Barneforumet var å øke oppmerksomhet rundt FNs Barnekonvensjon, *særsilt artikkel 12 om barnets rett til å gi uttrykk for sin mening*, og også støtte barns aktive bidrag til Nordisk ministerråds arbeid gjennom å lage nye møteplasser og kanaler for dialog og medvirkning.

På Barneforumet la de nordiske barnedelegatene frem en [felles resolusjon](#) hvor det fremgår konkrete implementeringsforslag, både når det gjelder skole, familie, fritid og lokalsamfunn. Barna trekker blant annet frem behovet for mer kunnskap om psykiske problemer og bedre tilretteleggelse og økt tilgjengelighet i skole og lokalsamfunn for alle barn til å få hjelp med psykiske problemer, f.eks. gjennom helsesøstre, skolepsykologer og sosialrådgivere. Behovet for økte lokale innsatser for å motvirke mistrivsel og ensomhet blir også vektlagt.

Forslag 13
Tynt befolkede områder

EK-S har i 2019-2020 også drøftet forslag til nordiske initiativer om tynt befolkede områder på bakgrunn av Árnasons rapporters forslag 13. Det legges blant annet opp til et digitalt kommune -og lokalsamfunnsseminar om velferd i tynt befolkede områder, med fokus på helse -og omsorgssektoren, i desember 2020.

Annet samarbeid på sosialområdet

På sosialområdet gjennomføres siden flere år en rekke samarbeidsinitiativer om blant annet eldre, personer med funksjonsnedsettelse og utsatte voksne samt nordisk konvensjon om sosialhjelp og sosiale tjenester. Nedenfor redegjøres for utvalgte initiativer og Nordens Velferdssenters virksomhet.

3.2 Nordisk samarbeid om hindringer for personer med funksjonsnedsettelser

Det nordiske samarbeidet på funksjonshinderområdet består først og fremst av tre hoveddeler: Funksjonshinderrådet, handlingsplanen for nordisk samarbeid om funksjonshinder og Nordens Velferdssenters (NVC) arbeid på området.

Funksjonshinderrådets mandat gjelder for perioden 2018-2022. Rådet består dels av eksperter som er utnevnt av de nordiske regjeringene og dels av representanter for nasjonale paraplyorganisasjoner på funksjonshinderområdet. Rådet er drivende for samarbeidet på feltet og kan få oppdrag fra ministerrådet, men kan også ta egne initiativ. Nordens velferdssenter fungerer som sekretariat for funksjonshinderrådet.

Handlingsplanen for nordisk samarbeid om funksjonsnedsettelser 2018-2022 har tre fokusområder: Menneskerettigheter, bærekraftig utvikling og fri bevegelse. Samarbeidet tar utgangspunkt i FNs menneskerettighetskonvensjoner og særskilt konvensjonen om rettigheter for personer med funksjonsnedsettelse UNCRDP, Agenda 2030 og i velferdspolitikken.

NVC innhenter og formidler kunnskap og har ansvar for nettverk på området, blant annet om barn og unge med funksjonsnedsettelser, statistikk og om døvblindhet. Nordens velferdssenter administrerer også en støtteordning for funksjonshemmedes organisasjoners nordiske samarbeid. Det ble redegjort for det nordiske samarbeidet om

funksjonsnedsettelse under Nordisk råds sesjon 2019. En ekstern evaluering av samarbeidet på funksjonsnedsettelsesområdet planlegges gjennomføres under 2021.

3.3 Eldreområdet

Mot bakgrunn av at vi lever lenger i Norden, samtidig med at andelen eldre i befolkningen øker, besluttet MR-S i 2018 å bruke prosjektmidler for perioden 2019-2021 til et nytt politisk prioriterings tema; " Hur skapar vi mer sammanhållna vård- och omsorgsprocesser, med särskild fokus på äldre brukare och patienter".

At man lever lenger i Norden er en positiv utvikling, men innebærer samtidig store utfordringer. Det gjelder boliger og transport, byplanlegging, helse, pleie -og omsorg. Prioriteringstemaets fokus er å skape tilgjengelige samfunn der alle er med og kan ha livskvalitet langt opp i årene. I lyset av den globale demografiske utviklingen opprettet WHO i 2010 det globale nettverket "Age-Friendly Cities and Communities" for å fremme erfaringsutveksling mellom byer og samfunn med fokus på aktiv aldring med god helse. I dag inngår mer enn 800 byer og samfunn i nettverket, der i blant 11 nordiske kommuner.

Nordisk ministerråd ønsker å medvirke til et sterkt nordisk nettverk innenfor WHO's globale samarbeid og organiserte derfor oppstartkonferansen "Skapa åldersvänliga städer i Norden". Flere nettverksmøter for nordiske eldrevennlige byer har deretter funnet sted, og kommende møter planlegges i oktober og desember 2020.

NVC kom med pod-serien «Den åldersvänliga staden» i seks avsnitt under høsten 2019, se mer informasjon på NVCs hjemmeside: <https://nordicwelfare.org/da/nyheter/lyssna-pa-var-poddserie-om-aldersvanliga-stader/>

Under 2020 har prosjektet "Aktivt och hälsosamt åldrande i Norden" som koordineres av NVC arbeidet med fire delområder:

- Koordinering av nettverket "Åldersvänliga städer och samhällen i Norden"
- Aldersintegrerte møteplasser og generasjonsovergrepene bosteder
- Koordinering av en nordisk ekspertgruppe "Motverka ensamhet och social isolation"
- Aktiv og helsefremmende aldring med hjelp av velferdsteknologi

Et Webinar om nordisk forskning og intervensjoner for å motvirke ensomhet og isolasjon hos eldre kommer gjennomføres i september 2020. Et ytterligere Webinar på samme tema planlegges til november 2020. Begge workshopene planlegges i samarbeid med NVCs satsning på velferdsteknologi.

En kartlegging om de nordiske lands visjoner og strategier innenfor aktiv og helsefremmende aldring tas frem og forventes være ferdig i september/oktober 2020.

De nordiske landene samarbeider på demensområdet i Nordisk Demensnettverk, som ble opprettet i 2015, og er et nettverk for nasjonale myndigheter og ekspertorganer

om demens. NVC er sekretariat for nettverket. Samarbeidet tar utgangspunkt i nasjonale demensstrategier og faglige retningslinjer for demensomsorg, samt i demensrelatert EU- og WHO-samarbeid, som de nordiske land også deltar i. Ytterligere informasjon om nettverket finnes på NVCs hjemmeside: <https://nordicwelfare.org/valfardspolitik/natverk/>

3.4 Nettverk om senskader etter seksuelle overgrep i barndommen

EK-S opprettet i 2017 et nordisk nettverk om senskader av seksuelle overgrep. Nettverket er opprettet i forbindelse med MR-S sin behandling av Nordisk Råds rekommandasjon "Senskader etter seksuelle overgrep i barndommen" (rek. 13/2015 – A 1645 / velferd). Formålet med nettverket er å styrke innsatser for voksne som har vært utsatt for seksuelle overgrep i barndommen, blant annet ved å være et forum for kunnskaps- og erfaringsutveksling mellom sentrale aktører i Norden og for nytt nordisk samarbeid hvor det er relevant. EK-S har besluttet å forlenge mandatet til og med 2022. Nettverket kan ha deltagelse av myndigheter, offentlige institusjoner og frivillige organisasjoner.

3.5 Nordens velferdssenters virksomhet

Nordens Velferdssenter (NVC) driver samarbeidsinitiativer på sosial- og folkehelseområdet. På oppdrag fra MR-SAM driver NVC dessuten en clearing sentral på integrasjonsområdet, som skal understøtte nordisk samarbeid på dette feltet.

NVC arbeider med følgende fire overordnede virksomhetsområder: Velferdspolitik, funksjonsnedsettelse, folkehelse og integrasjon. En oppsummering av NVCs innsats i 2019 fremgår av institusjonens årsrapport som kan leses her: <https://nordicwelfare.org/wp-content/uploads/2020/02/%C3%85rsrapport-2019-Nordens-v%C3%A4lf%C3%A4rdscenter.pdf>

NVCs nåværende strategiske mandat gjelder i perioden 2018-2020 og setter den overordnede rammen for hvordan institusjonen bidrar til å iverksette sektorens samarbeidsprogram. Det er i 2019 gjennomført en prosess for utarbeidelse av nytt strategisk mandat for NVC. Mandatet fastsetter institusjonens oppgaver som å styrke kunnskaps- og erfaringsutveksling mellom aktører i de nordiske landene som arbeider med sosial- og helseområdet, blant annet ved å skape møtefora og drive nettverk, samt ved å formidle og aktualisere kunnskap og beste praksis både om innsatser og målgrupper. NVCs nåværende strategiske mandat er tilgjengelig her: <https://nordicwelfare.org/wp-content/uploads/2018/11/Strategiskt-mandat-for-NVC-2018-2020.pdf>. Det nye strategiske mandatet kommer trer i kraft fra og med 2021.

I løpet av året har NVC hatt et spesielt fokus på hvordan samfunnet skal tilpasses en aldrende befolkning, til et samfunn med et relativt stort antall nyankomne innvandrere og et samfunn der ulikhet i helse blant befolkningen øker. NVC har blant annet hatt initiativer innen velferdsteknologi, demens og integrering. Som sekretariat for funksjonshinderrådet, har NVC også fulgt opp og implementert aktiviteter i Ministerrådets

handlingsplan for funksjonshindringer, og som sekretariat for den nordiske folkehelsearenaen, ble ulike tiltak iverksatt med sikte på å styrke det nordiske folkehelsesamarbeidet. I løpet av året gjennomførte NVC også aktiviteter innenfor rusmiddelområdet.